

Roberta Vincoletto (ur.), *Visitationes generales – Status Diocesis Iustinopolitanae sub Episcopo Francisco Zeno 1660-1680*, ser. *Histria documentum*, vol. 4, Koper = Capodistria: Histria Editiones, 2012., 95 str. + DVD

Humanistično društvo Histria / Società umanistica Histria / Humanističko društvo Histria nastavlja s radom na objavljivanju i otkrivanju važnih povijesnih izvora. U sklopu kolane *Histria Documentum* objavljena je 2012. god. prava poslastica za mnoge istraživače: dva desetljeća vizitacija koparskog biskupa Francisca Zena. Projektom digitalizacije gradiva Biskupijskog arhiva u Trstu u kojem su pohranjene vizitacije biskupa Francesca Zena, u historiografiji zasjenjenog poznatijim suvremenicima, poput Giacoma Filippa Tomasinja ili Paola Naldinija, nije učinjen samo veliki korak u očuvanju tog gradiva, već i značajan korak u približavanju (i fizičkom!) ponekad teško dostupnih dokumenata svim zainteresiranim istraživačima.

Nakon uvodne riječi »Cenni introduttivi / Uvodna beseda« (str. 5–6) odgovornog urednika Deana Krmca, slijedi tekst Giovanne Paolin pod naslovom »Visitare per conoscere e governare / Vizitiranje za spoznavanje in upravljanje« (9–15). Autorica piše o vizitacijama u razdoblju prije i nakon Tridenta, važnosti vizitacija i problema oko njihovih provođenja. Upozorava također kako se obveza provođenja vizitacija svake tri godine, propisana god. 1585. za pape Siksta V., tijekom 17. stoljeća pretvorila u petogodišnju ili desetogodišnju obvezu (za udaljenija mjesta).

Iz poglavlja »Il vescovo Francesco Zeno e la sua diocese / Škof Francesco Zeno in njegova škofija« (17–41) urednice Roberte Vincoletto saznajemo kako je biskup Zeno u Kopar došao s Krete, gdje su se njegovi preci smjestili ubrzo nakon što je Kreta ušla u sastav Serenissime. Na Kreti je rođen 1623. godine, a nakon školovanja bio je najprije kanonik, zatim prepozit pa generalni vikar tamošnje Crkve. Koparsku biskupiju preuzeo je nakon smrti biskupa Baldassara Bonifacija, 1659. godine. Dok je obnašao dužnost koparskog biskupa, pet je puta obavio vizitacije: 1660. – 1662., 1664., 1668. – 1670., 1672. – 1674. i 1677. – 1678. Nakon njih Svetoj je Stolici uputio tri izvješća *ad limina*: 1661., 1669. i 1675. Vizitacije je obavljao slijedeći informativna pitanja o župi, svećenicima i župljanima, kršćanskom moralu i pastoralnom djelovanju uopće. Zanimljiv je odnos imao prema stanovnicima koji nisu poznavali ništa osim *lingua illirica*. Naredio je kupnju misnih knjiga na slavenskom jeziku (tzv. *Schiavetti*) za crkve koje takve knjige nisu imale. Umro je u Veneciji u kolovozu 1680. i pokopan je u franjevačkom samostanu zvanom »della Vigna«. Manje je poznato da je za svog boravka u Kopru biskup Zeno proširio, preuredio i dovršio Tomasinijev rukopis *Commentari storico-geografici*...

Nakon poglavlja o životu i djelu biskupa Zena, slijedi izbor iz bibliografije o vizitacijama (42) i o biskupu Zenu (43) te karta Koparske biskupije za vrijeme njegova biskupovanja (44).

U poglavlju »Scheda della fonte / Zapis o viru« (47–50) Giovanni Luca napravio je arhivistički opis fonda (podatke o vremenu nastanka, jeziku, dimenzijama, arhivskom fondu, signature i dr.).

Cjelina »Visitationes Generales. Ab Anno 1660 Usque ad 1678« sadrži dva korisna kazala autorice Roberte Vincoletto: sakralnih objekata (»Indice degli edifice sacri / Indeks sakralnih objektova«, 53–61) i klerika ispitanih u vizitacijama (»Personale ecclesiastico rilevante interrogato / Zaslišano više crkveno osebje«, 62–64).

Na kraju je pod cjelinom »Status Diocesis Justinopolitanae. Anno 1661« transkripcija i preslik izvornika izvješća biskupa Zena Svetoj Stolici 1661. godine (»Trascrizione / Prepis«, 66–83) i prijevod na talijanski i slovenski jezik (84–95). Autor je prijevoda Giulio Micheli.

Ne umanjujući vrijednost ove knjige, veliko je blago pohranjeno u uložnici na stražnjoj korici. Osim digitaliziranih knjiga vizitacija biskupa Zena [»Visitatio I (1660. – 1662.)«, »Visitatio II (1664.)«, »Visitatio III (1668. – 1670.)«, »Visitatio IV (1672. – 1674.)« i »Visitatio V (1677. – 1678.)«] pohranjenih u mapi *Documents*, aplikacija *Franciscus_Zeno* sadrži malo glazbeno iznenađenje: »Sonate Tube kompozitora Antonia Tarsie (1643. – 1722.)«.

Svi su tekstovi u knjizi dvojezični: talijanski i slovenski jezik.

Vizitacije su izniman, u historiografiji odavno prepoznat i visoko vrednovan izvor. Ova je knjiga (projekt) primjer njihove zaštite i približavanja istraživačima, a mogla bi poslužiti kao primjer i nadahnuće za slične pothvate.

Danijela Doblanić